

ACTUALITATEA ROMÂNIEI LUI MIRCEA MALIȚA

PETRIȘOR PEIU*

Pentru mine, încercarea de omagiere a lui Mircea Malița este mai degrabă o încercare de a-mi imagina România așa cum o gândește și, mai ales, cum a „proiectat-o“ generația lui Mircea Malița. Două au fost direcțiile care au guvernat lucrarea acelei generații și a academicianului Malița, în special. Pe de o parte a fost poziționarea României în centrul geopoliticii regionale și continentale, departe de extremitățile considerate atunci radicale și, pe de altă parte, determinarea de a reduce cu perseverență decalajele care ne separau de lumea „bună“ a spațiului european. Aceste două direcții mari au impus și au legitimat o politică distinctă a României, bazată pe recucerirea unei autonomii politice explicit demonstrate lumii și pe un efort uriaș de modernizare a spațiului românesc rural în mod excesiv în economie și ruralizat în plan ideatic.

A judeca astăzi, în contextul lumii noastre eforturile și politicile anilor 1960-1970-1980 este dificil și contraproductiv; este mai simplu și mai eficient să cinstim acele eforturi înțelegându-le sensul și să le valorizăm prin preluarea unor filoane și acum importante. Sigur că acum, în contextul avansului NATO spre Estul Europei și al re-inventării Rusiei ca putere (cel puțin) continentală ar fi iluzoriu să ne dorim situarea în centrul neutru al geopoliticii; este mai sigur și mai consistent să fim membri ai clubului euro-atlantic. În ceea ce privește direcția de reducere a decalajelor față de Vest, ea este importantă, determinantă și esențială pentru viitorul statului român.

O politică națională a României este ceea ce lipsește astăzi pentru a avea coerență acțiunea noastră de consolidare a poziției geopolitice a țării și a viabilității statului român. Odată cu 1 ianuarie 2007, România (aproape complet integrată atunci în NATO și Uniunea Europeană) a renunțat la efortul de a mai concepe o politică proprie, națională. Pur și simplu, au considerat liderii noștri că ar fi mai comod și mai „în sensul de curgere a istoriei“ să lăsăm mecanismele, reglementările, îndrumările, legislația Uniunii Europene să lucreze pentru noi, să ne conducă automat la nivelarea diferențelor de dezvoltare (care aveau și încă au dimensiuni istorice). Au crezut ei atunci (și noi odată cu ei) că era suficient să aplicăm, ad literam, toate deciziile Bruxellesului și vom reduce treptat toate decalajele față de Vest; au crezut ei, de atunci și până astăzi, că rezolvarea tuturor proble-

* Lector universitar doctor, coordonator al Departamentului de Analize Economice a Fundației Universitare a Mării Negre.

Rev. Șt. Pol. Rel. Int., XIV, 1, pp. 112–115, București, 2017.

melor societății noastre, ale economiei noastre, va veni doar legiferând în sensul ortodoxiei Comisiei Europene sau apelând la înțelepciunea și știința vieții pe care statele „îmbătrânite“ în Uniunea Europeană o aveau. Ba, mai mult, România se și mândrește cu statutul de elev model al Estului Europei, de stat care nu pune probleme Uniunii. Am renunțat astfel, încet-încet, nu numai la destul de generoasa suveranitate la care aveam dreptul dar și la bruma de participare la deciziile Uniunii. Și rezultatul, după zece ani de la aderare, nu este chiar pe măsura așteptărilor, adică România nu și-a redus decalajele istorice de dezvoltare așa cum ar fi putut și trebuit s-o facă.

Este contraproductiv să ne amăgim cu falsul argument că dacă nu intram în Uniunea Europeană am fi avut o soartă mai rea. Este evident că nu exista niciun fel de alternativă la integrarea în Uniunea Europeană; este evident că lipsa de performanță a României după integrarea în Uniune nu trebuie contrapusă perspectivei de neaderare. Cu alte cuvinte nu se poate accepta argumentul că oricât de rău este înăuntru, este mai bine decât în afară ca modalitate de a nu accepta discuția despre (lipsa de) performanță națională după aderare.

Două au fost ipotezele greșite pe care s-a construit politica românească după integrarea în clubul euroatlantic. Prima constă în aprecierea greșită a momentului de timp în care se află lumea occidentală. Noi am decis, în mod eronat, că lumea transatlantică este dispusă într-un mod etern și că timpul nu este o coordonată a evoluțiilor geopolitice; am presupus, cu alte cuvinte, că lumea va arăta la fel în 2017 sau în 2020 ca în 2007. Nu ne-am dat seama de faptul că eram spre finalul unei etape de dezvoltare și că, clubul în care tocmai intram în 2007 avea o puternică criză de creștere și ajunsese în etapa „contradicțiilor interne neantagoniste“ (cum ar fi spus marxistul). Ca atare nu am considerat util să ne situăm de partea unuia dintre cei puternici în acest club; am continuat să cultivăm în egală măsură și parteneriatul strategic cu Statele Unite și clubul central al Uniunii (cel franco-german). Mai grav este că am ignorat cu aroganță să vedem ce se întâmplă la granițele noastre și mai ales la Budapesta.

A doua ipoteză greșită care a funcționat în sensul lipsei de performanță a fost aceea că nu avem nevoie de proiecte și politici proprii prea individualizate, prea „naționale“ pentru a nu deranja echilibrele continentale și, mai ales pentru a nu supăra pe cei mari; aici a contat mult și credința nefastă în eficiența mecanismelor reglatoare ale unei piețe aproape fetișizate. Am refuzat cu obstință să producem strategii de dezvoltare proprii, strategii de folosire pentru dezvoltare a capitalurilor naționale. Am neglijat orice posibilitate de dirijare a unei economii de multe ori haotică și nu prea cooperantă. Urmarea a fost dezvoltarea „în șocuri“, în trepte mult prea abrupte, cu creșteri ireale de 8% urmate de prăbușiri înspăimântătoare de peste 10%! Am avut, ca urmare a unei politici de neintervenție și neplanificare de nivelul secolului XIX o evoluție întâlnită mai degrabă în cazul unor state-problemă, ca Grecia sau Portugalia.

Sintetizând evoluția României după 2007, putem spune că am redus decalajele față de Vest deși încă suntem prea departe față de acesta, dar am păstrat sau crescut decalajele față de vecinii noștri din Est. Numai contra-performanța de necrezut a Bulgariei și Croației mai atenuază lipsa noastră de rezultate.

Principala pierdere a României după 2007, de nimeni anticipată și încă incomplet acceptată este pierderea, catastrofală, a unei șesimi din populația noastră (3,5-4 milioane de oameni), în procentaj mare (peste 70%) persoane tinere și active pe piața muncii (restul fiind copiii acestora). Această pierdere a generat efectul de saturație pentru puterea economică a țării și pentru ritmul de reducere a decalajelor; probabil că sunt, an de an, câteva procente bune de PIB „pierdute“. Este drept că, în schimb, remiterile trimise din străinătate acasă au reușit să echilibreze deficitul comercial și, implicit pe cel de cont curent, în toți acești ani. Ca să avem o imagine doar a ceea ce am pierdut, trebuie spus că cei plecați din țară au trimis, în zece ani, 52 miliarde Euro, aproape dublu față de cele nici 30 miliarde Euro investiții străine directe. În toți acești ani, Polonia și-a crescut populația cu 300 000 de cetățeni (ușor e drept), Ungaria a pierdut numai 2% din cetățeni, Cehia și-a mărit populația cu 2% iar Slovacia și-a păstrat același număr de cetățeni. Toate aceste țări au avut politici de salarizare unitare, de creștere a ponderii salariilor față de câștigurile de capital, de promovare a antreprenorilor locali și de stimulare a natalității.

A doua pierdere majoră a României după 2007 a constat în diminuarea ponderii industriei în PIB. O țară cu un sistem educațional eminent tehnice a fost deviată spre o piață a serviciilor, cu pondere nejustificat de mică a industriei în PIB (26%), peste media europeană, este drept dar sub cea din Slovacia, Ungaria, Polonia și la mare distanță de cea din Cehia. România a pierdut industrii întregi aproape fluierând și nimănui nu i-a pasat, fiind cu toții anesteziati de cea mai stupidă minciună a anilor 90: „industria – un morman de fiare vechi“. Am avut a noua cea mai mare flotă a lumii și astăzi nu mai avem loc nici în primele 75 de națiuni maritime; am avut a opta industrie siderurgică a lumii și acum ne situăm pe locul 38, depășiți fiind recent de Pakistan: Am avut a cincea cea mai mare petrochimie a lumii și acum nu mai avem nicio capacitate de producție din această industrie. Cea mai mare companie poloneză este de cinci ori mai mare decât cea mai mare companie românească iar cea mai mare companie maghiară este de trei ori mai mare decât cea mai mare firmă românească.

Bursa de la Varșovia are un rulaj zilnic de 23 de ori mai mare iar cea de la Budapesta de șase ori mai mare decât bursa de la București. Republica Cehă este a noua cea mai complexă economie a lumii (ICE-indicele de complexitate economică este 1,7), Ungaria a 14-a (ICE este 1,43), Slovacia a 16-a (ICE este 1,35), Polonia a 24-a (ICE este 1,19) iar România a 38-a (ICE este 0,72). Acest indice măsoară „gradul de sofisticare“ a unei economii și cu cât este mai mare exportul acelei țări este mai diversificat și ca structură și ca destinații.

Lipsa unei viziuni proprii, naționale a condus la pierderea unor industrii întregi la noi în țară sub bagheta unor ageamii care ne mai și explică cu pieptul plin că ar trebui să le facem statui pentru că au închis fabricile și au adus în locul acestora supermarketuri. Să fie oare de bine că la noi cel mai mare angajator (22 000 oameni) este un lant de supermarket-uri iar în Polonia este o companie energetică (26 000 oameni- PKN Orlen), în Ungaria este o companie petrochimică (MOL, 31 000 oameni) iar în Cehia este un grup industrial (Skoda, 31 000 oameni). Cel

mai mare investitor străin de la noi este un lanț de supermarket-uri iar în Ungaria este General Electric (care angajează 16 000 lucrători).

Să ne mai mirăm atunci că decalajele de avere (până la urmă, scopul ultim al politicii este îmbogățirea cetățenilor) dintre români și vecinii estici au crescut astfel încât ungerii sunt de aproape două ori mai avuți decât noi, polonezii cu 50% mai avuți, cehii tot de două ori mai avuți decât noi? Și, din toată averea noastră două treimi (63%) sunt active imobiliare (locuințele noastre cele vechi) și numai 20% sunt active financiare.

Toate aceste statistici indică, de fapt, o lipsă a „statutului român“ de pe piața strategiilor, a construcțiilor de viitor. Acolo unde toți realizează și perfecționează politici naționale de dezvoltare, noi așteptăm să pice din cerul inactivității investitori în domeniul IT și, surpriză!, vin tot supermarketuri și, mai rar e drept și câte una-două fabrici de legat fire la borne (adică tot industrii cu valoare adăugată mică). Noi așteptăm degeaba pe IBM iar ungerii îi aduc acasă la ei pe Mercedes și Audi.

Pentru a avea totuși țara pe care ne-o dorim și o merităm, statul nostru trebuie să iasă din carapacea unde s-a ascuns, să înceapă să fie activ pe piața investițiilor și a dezvoltării, să atragă și să capaciteze banii românilor care stau degeaba în seifurile băncilor, să conceapă și să susțină proiecte proprii de expansiune. Niciodată un străin (fie el și investitor) nu se va gândi cum să modernizeze România, asta numai românii o pot face. De altfel, noi nu ne putem supăra pe străini că nu au făcut aici ceea ce noi aveam nevoie, acesta era de fapt rolul statului român dacă era puternic și dacă se respecta pe sine. Bruxellesul nu are de ce să protejeze și să dezvolte România, degeaba așteptăm asta de acolo. Bruxellesul poate să greșească orice în România, nimeni nu îi va imputa nimic iar el își va găsi scuzele perfecte. Românii însă sunt datori să își construiască propria politică, pentru ei orice greșală are un cost enorm și de aceea sunt mai puțin dispuși să greșească. Numai să își asume acest rol...